

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคใต้ กลุ่ม 7 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา วารสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการจัดการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการจัดการศึกษา
 - 1.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
 - 1.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.1 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.2 ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.3 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.4 องค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. บริบทสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษภาคใต้ กลุ่ม 7
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการจัดการศึกษา

ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ดังนี้

ยุพาพร รูปงาม (2545 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้น

การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและ
สนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546 : 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตาม หลักการ
ทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น 3
กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี
 - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้าน
อื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม
ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - 2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
 - 2.2 วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่อง ๆ
 - 2.3 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อ แก้ไข
ปัญหาที่วางแผนนั้น
 - 2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
 - 2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
 - 2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
 - 2.7 ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1981 อ้างถึงใน ศักดิ์ชาย เกษางาม, 2546) ได้ให้
ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการจัดการศึกษา

การที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชนการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการทำให้ผลการดำเนินงานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นบทบาทของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ไพรัช อรรถกมานนท์ และมัทนา โชควัฒนกร (2545 : 20-21) ได้กล่าวถึง บทบาทความสำคัญและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จะพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในคณะกรรมการเป็นผู้แทนองค์กรผู้ทรงคุณวุฒิ การมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา โดยใช้ใช้สถานประกอบการ การให้วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษา การรับทราบรายงานการจัดการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา และชุมชนยังมีบทบาท การมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกบุคคล ซึ่งหมายถึงการที่บุคคล พ่อ แม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่สำคัญคือ (1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา (2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา (3) การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการในคณะกรรมการที่กฎหมายกำหนด (4) การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคล และ (5) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป

ประกอบ คุณารักษ์ (2545 : 14) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชนนี้หากจัดให้เหมาะสมแล้วจะมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนเอง ประชาชนในชุมชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่าประชาชนและบุตรหลานของตนต้องการอะไรจากระบบการศึกษา และอะไรในระบบที่มีอยู่แล้วประชาชนไม่ต้องการ ซึ่งเป็นการลดความสูญเปล่าทางการศึกษา

2. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะก่อให้เกิดความรู้สึกรู้ว่ามีอำนาจมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโรงเรียน

3. การมีส่วนร่วมทำให้มีโอกาสดำเนินการด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่ และมีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษามากขึ้น

4. ประชาชนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างดี

5. โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตรงตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งจะส่งผลถึงนักเรียนต่อไป

6. โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดีขึ้น

สมพร ปิ่นอักษรสกุล (2548 : 4) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้วิธีหนึ่ง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังเกิดขึ้นไปในอนาคต ไม่ว่าโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ จะเป็นของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่

สรุปได้ว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพราะชุมชนในฐานะเจ้าของการศึกษาจะรู้ว่าประชาชนและบุตรหลานต้องการอะไร ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้หลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการ ในคณะกรรมการ ที่กฎหมายกำหนด การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคล การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนช่วยเหลือทั่วไป

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำการหรือกิจกรรมใดๆ โดยให้คณะบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสเข้ามาทำงานตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งงานสำเร็จจุล่ง ดังแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 อ้างถึงใน สุเทพ สังกะเพศ, 2550 : 35) ซึ่งได้จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของ การตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินงาน (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์

ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมครั้งต่อไป

อคิน รพีพัฒน์ (2547 : 49) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

อภิญา กังสนารักษ์ (2548 : 14-15) นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 143) แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยประชาชนเข้าร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อที่จะร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545 อ้างถึงใน ปรีชาต สดาศิตานนท์ และคณะ, 2549 : 23-24) เสนอว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วยภารกิจสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การที่ประชาชนมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการ นับตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน การกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลโครงการ

ภารกิจที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ และการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ภารกิจที่ 3 การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ได้แก่ การนำเอากิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

ภารกิจที่ 4 การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ ได้แก่ การแจกจ่ายประโยชน์ต่าง ๆ ในการพัฒนาอย่างยุติธรรม

ภารกิจที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่ การให้ประชาชนได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขในลำดับต่อไป

สมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2550 : 14) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโครงการหรือการจัดกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากรหรือปัจจัยดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

5. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์หรือผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งหมายรวมถึง ความรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการทำงาน การมีส่วนร่วมของชุมชนถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานอันชอบธรรมที่ทุกคนควรได้รับ โดยเฉพาะงานด้านการศึกษา การที่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วม เพราะมีความปรารถนาที่จะให้บุตรหลานของตนเองมีคุณภาพ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ

ฮอยและมิสเคิล (Hoy & Miskel, 1996 อ้างถึงใน นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2547 : 96) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนย่อมสามารถตัดสินใจร่วมกันได้ ซึ่งสามารถส่งผลต่อคุณภาพการสอนเป็นการรองรับการกระจายอำนาจที่จะมีขึ้นในด้านการตัดสินใจ

ชาดิคและคณะ (Shadid and other, 1982 อ้างถึงใน อัมพร เลิศมรงค์, 2545 : 24-25) ได้ให้แนวคิดในการจำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้คำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้ด้วยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์และเป็นโทษต่อตัวบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

นอกจากนั้นซัมซันและอิสตรอม (Sumtion and Engstrom อ้างถึงใน นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2548 : 36) ได้เสนอการจัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียน โดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

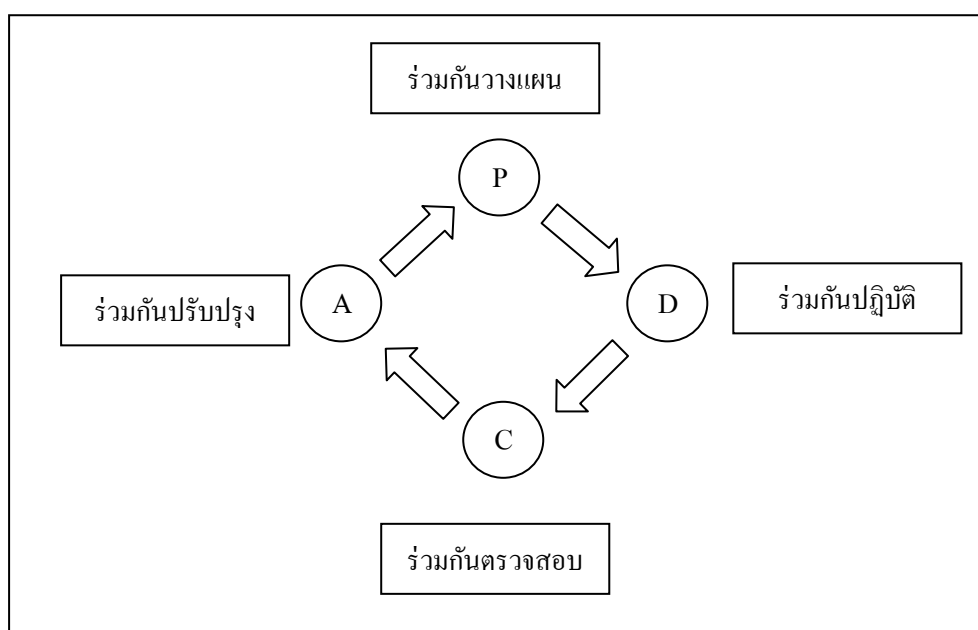
1. การมีส่วนร่วมในระดับต้น คือ การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลให้รายละเอียดข้อมูลเพื่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในระดับต้น จึงต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมาก

2. การมีส่วนร่วมระดับกลาง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลที่เก็บรวบรวมในระดับต้น ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชนจำนวนหนึ่งในการวิเคราะห์ตีความเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ

3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจและดำเนินการเป็นผลต่อเนื่องจากการมีส่วนร่วมในระดับต้นและระดับกลาง ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจจึงอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจำนวนหนึ่งเท่านั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2552 : 7-10) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพตามแนวทางหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) ดังภาพที่ 2.1 ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพตามแนวทางหลักการบริหาร

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2552 : 86-87)

จากภาพข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพตามแนวทางหลักการบริหาร คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันวางแผนและดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพคือ การที่สถานศึกษาตรวจสอบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา เมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้วหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษาและต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตาม และประเมินคุณภาพเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความอุ่นใจ และเกิดการตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

รีดเดอร์ (Reeder, 1974 อ้างถึงใน สุรเดช มาสินทพันธ์, 2545 : 22) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักการเข้ามามีส่วนร่วมไว้ 11 ประการดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องตามความเชื่อพื้นฐานของตน
2. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป็นกิจกรรมที่ตรงตามเป้าหมายหรือส่งเสริมปกป้อง และรักษาผลประโยชน์ของ

ตนเอง

4. เป็นกิจกรรมที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน
5. เป็นกิจกรรมที่ตรงกับตนเองมีความคาดหวังเอาไว้
6. เป็นกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
7. เป็นกิจกรรมที่ไม่มีการบีบบังคับ
8. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับจารีตประเพณี
9. เป็นกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับโอกาสที่อำนวย
10. เป็นกิจกรรมที่ตรงตามความสามารถของตนเอง
11. เป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือของประชาชน ชุมชนที่มีความคิดเห็นพ้องต้องกันและเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรตามกระบวนการ คือ ร่วมวางแผนดำเนินงาน ร่วมกันปฏิบัติตามแผน ร่วมการตรวจสอบประเมินผล และร่วมกันปรับปรุงพัฒนา

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2546 : 15) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าหมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 5) ได้กล่าวถึง ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือที่ทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 4) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจนพร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารและครูทุกคน ฯลฯ มีส่วนร่วม

ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) และแนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้การดำเนินการคือ เรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23 ข้อ (5)) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสาน

ความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตาม ศักยภาพ

กรมสุขภาพจิต (2546 : 1) กล่าวว่า การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุข ตามที่สังคมหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่ง สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งทางด้าน การสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้วในเชิงลบก็ปรากฏ เช่นกัน เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบ ต่าง ๆ ปัญหาครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม หรืออื่น ๆ เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียน ให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะครูทุก คนโรงเรียน ซึ่งครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างใกล้ชิด ด้วยความรักความเมตตาที่มีต่อศิษย์และความภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

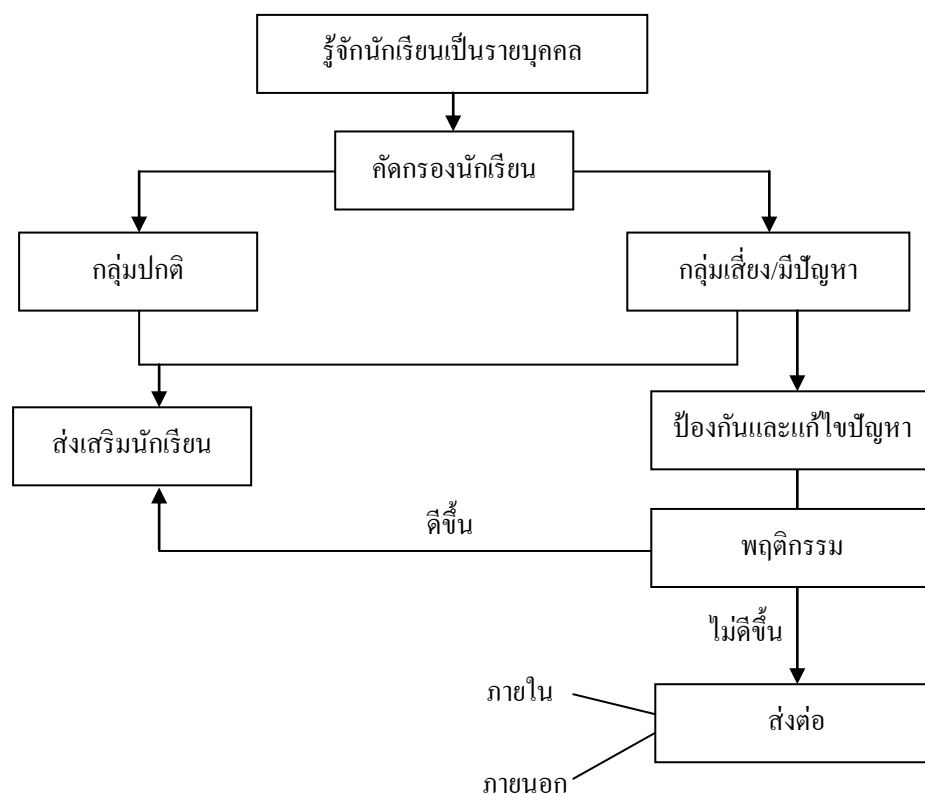
การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็น บุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยมีครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และ ชุมชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

กรมสุขภาพจิต (2551 : 6) ได้สรุปกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน โดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการคือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหาดัง ๆ
5. การส่งต่อนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แสดงดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

(กรมสุขภาพจิต, 2551)

กรมสุขภาพจิต (2551 : 7-9) ได้สรุปกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งแสดงไว้ดังภาพที่ 2.2 เป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาตลอดจนกระบวนการโดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ปกครอง ซึ่งมีวิธีการ และเครื่องมือตัวอย่างสรุปได้ดังตารางที่ 2.1 ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบ

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.1 ด้านความสามารถ 1.1.1 การเรียน 1.1.2 ความสามารถอื่นๆ 1.2 ด้านสุขภาพ 1.2.1 ร่างกาย 1.2.2 จิตใจ 1.2.3 พฤติกรรม 1.3 ด้านครอบครัว 1.3.1 เศรษฐกิจ 1.3.2 การคุ้มครองนักเรียน 1.4 ด้านอื่นๆ	ศึกษาข้อมูลจากการใช้ 1. ระเบียนสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก 3. อื่น ๆ เช่น 3.1 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 3.2 แบบสัมภาษณ์นักเรียน 3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน 3.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและ เยี่ยมบ้าน	1. ระเบียนสะสม 2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก 3. อื่น ๆ เช่น 3.1 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 3.2 แบบสัมภาษณ์นักเรียน 3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน 3.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและ เยี่ยมบ้านนักเรียน
2. การคัดกรองนักเรียน 2.1 กลุ่มปกติ 2.2 กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	นักเรียนดำเนินการต่อไปนี้ 1. วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1.1 ระเบียนสะสม 1.2 แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก 1.3 แหล่งข้อมูลอื่น ๆ 2. คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ การคัดกรองของโรงเรียน	1. เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน 2. แบบสรุปผลการคัดกรองและ ช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล 3. แบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียน เป็นห้องเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	ดำเนินการต่อไปนี้ 1. จัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) 2. จัดประชุมครูที่ปรึกษา 3. จัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูพิจารณา ว่าเหมาะสม	1. แนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) 2. แนวทางจัดประชุมผู้ปกครอง 3. แบบบันทึก/สรุปผลกิจกรรม

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา (จำเป็นอย่างมากสำหรับนักเรียน กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา)	ดำเนินการต่อไปนี้ 1. ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2. ประสานกับครูและผู้เกี่ยวข้อง อื่น ๆ เพื่อการจัดกิจกรรมสำหรับ การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไข ปัญหานักเรียนคือ 2.1 กิจกรรมในห้องเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 2.4 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.5 กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง	1. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อ ป้องกันและแก้ไขปัญหาของ นักเรียน 5 กิจกรรม 2. แบบบันทึกสรุปผลการคัดกรอง และช่วยเหลือนักเรียนเป็น รายบุคคล 3. แบบบันทึกรายงานผลการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน
5. การส่งต่อ 5.1 ส่งต่อภายใน 5.2 ส่งต่อภายนอก	ดำเนินการต่อไปนี้ 1. บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่ เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียน ต่อไป เช่น ครูแนะแนว ครู ปกครอง ครูประจำวิชา ครู พยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งต่อ ภายใน 2. บันทึกการส่งนักเรียนไปยัง ผู้เชี่ยวชาญภายนอกโดยครูแนะ แนวหรือฝ่ายปกครอง เป็น ผู้ดำเนินการ ซึ่งเป็นการส่งต่อ ภายนอก	1. แบบบันทึกการส่งต่อของ โรงเรียน 2. แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือ นักเรียน

(กรมสุขภาพจิต, 2551)

สรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญ
มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551 : 10) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมนักเรียน
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา
5. การส่งต่อนักเรียน

แต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญ มีวิธีการและเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่ที่ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

กรมสุขภาพจิต (2551 : 10-15) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ไว้ว่า ความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา นักเรียนได้อย่างถูกต้องซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ปัญหานักเรียนจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดได้น้อยที่สุด โดยข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาควรมีอย่างน้อย 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความสามารถ แยกเป็น
 - 1.1 ด้านการเรียนรู้
 - 1.2 ด้านความสามารถอื่นๆ
2. ด้านสุขภาพ แยกเป็น
 - 2.1 ด้านร่างกาย
 - 2.2 ด้านจิตใจ-พฤติกรรม
3. ด้านครอบครัว แยกเป็น
 - 3.1 ด้านเศรษฐกิจ
 - 3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน

4. ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนในแต่ละด้านครูที่ปรึกษาจะต้องทราบรายละเอียดและแหล่งของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและอาจจะต้องประสานความร่วมมือกับครูและบุคลากรอื่นทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวอันจะเป็นประโยชน์ต่อการรู้จักนักเรียนดีขึ้น รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาควรทราบ ดังตารางที่ 2.2 (กรมสุขภาพจิต, 2551 : 11-15)

ตารางที่ 2.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ครูควรทราบ

ข้อมูลนักเรียน	รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ
1. ด้านความสามารถ	
1.1 ด้านการเรียนรู้	- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา - ผลการเรียนรู้เฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน - พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น - ฯลฯ
1.2 ด้านความสามารถอื่น ๆ	- บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน - ความสามารถพิเศษ - การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน - ฯลฯ
2. ด้านสุขภาพ	
2.1 ด้านร่างกาย	- ส่วนสูง น้ำหนัก - โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น - ฯลฯ - อารมณ์ซึมเศร้า/วิตกกังวล
2.2 ด้านจิตใจ-พฤติกรรม	- ความประพฤติ - พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น - บุคลิกภาพเก็บตัว/ขี้อาย - ฯลฯ

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ
3. ด้านครอบครัว	
3.1 ด้านเศรษฐกิจ	- รายได้ของบิดามารดา/ผู้ปกครอง - อาชีพของผู้ปกครอง - ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน - ฯลฯ
3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน	- จำนวนพี่น้อง/บุคคลในครอบครัว - สถานภาพของบิดา มารดา - บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน - ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว - ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม - ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัวหรือการใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน เป็นต้น - ฯลฯ

(กรมสุขภาพจิต, 2551)

กรมสุขภาพจิต (2551 : 13-15) ได้กล่าวถึง วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักเด็กนักเรียนเป็นรายบุคคลของครู ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัวที่สำคัญคือ

1. ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูลและครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจกับนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือมีข้อสังเกตบางประการก็ควรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาดำเนินการได้ เช่น แบบประเมินพฤติกรรมเด็กนักเรียน (SDQ) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และแบบประเมินความฉลาดด้านสติปัญญา (IQ) เป็นต้น

รูปแบบและรายละเอียดในระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว

ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนจึงต้องเป็นความลับและเก็บไว้อย่างดีมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กอื่น ๆ มารื้อค้นได้ หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้ที่ครูที่ปรึกษาและมีผู้เก็บระเบียบสะสมให้เรียบร้อย

ระเบียบสะสมควรเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษาและส่งต่อระเบียบไปยังครูที่ปรึกษาคคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จนจบมัธยมศึกษาในแต่ละตอนหรือจนจบ 6 ปีการศึกษาก็ได้

2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

แบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบแต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองด้านพฤติกรรม การปรับตัวที่มีผลเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษา มีแนวการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

แบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำโดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิตโดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของเด็กไทยแบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด คือ

2.1 ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก

2.2 ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินเด็ก

2.3 ชุดที่เด็กประเมินตนเอง

ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อเท่ากัน ทางโรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียวหรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่พอเพียงหรือเกิดกรณีที่ต้องมีข้อมูลเพิ่มเติมอีก ครูที่ปรึกษาอาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

การคัดกรองนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 43) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการคัดกรองนักเรียนว่าการคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

2. กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดตามแต่กรณี

การจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียน และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญห เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหของนักเรียนจะมีน้อยลงมีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ว่าคุณจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นมีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่าคุณจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้คุณมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียนก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

กรมสุขภาพจิต (2551 : 17-18) ได้กล่าวถึง แนวทางการคัดกรองนักเรียนไว้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันเพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกันเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

การส่งเสริมนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551 : 19) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมนักเรียนไว้ว่า การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วย

ป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

กรมสุขภาพจิต (2551 : 19-22) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมนักเรียนว่ามีวิธีการและเครื่องมือหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) การจัดกิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่มก็ได้ ซึ่งสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน ที่มีครูที่ปรึกษา และนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะในการตัดสินใจ ทักษะในการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน การจัดกิจกรรมโฮมรูมจะก่อให้เกิดประโยชน์ทำให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้นและเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดกับนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูมโดยยึดความต้องการของนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

- 1.1 สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

- 1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนหรือเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ๆ และเป็นเรื่องที่ทันสมัย

- 1.3 จัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อนการดำเนินการและหลังการดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของการบันทึกการจัดกิจกรรมหรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือในแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความสะดวกในการใช้

- 1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมหรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาก็ดำเนินการตามนั้นแต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัยได้ด้วย

3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสมการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนเป็นการพบกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองด้วยกัน การประชุมผู้ปกครองจะทำให้ให้นักเรียนได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้นหรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียนโดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

4.1 การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนและกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

4.2 การสื่อสาร ครูที่ปรึกษาควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุมใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

4.3 การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในที่ประชุมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อนจึงจะมีกิจกรรมอื่นๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.4 การสรุปผลและบันทึกการประชุมผู้ปกครองในการประชุมแต่ละครั้งครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผล และจัดทำเอกสารเป็นหลักฐาน เพื่อประโยชน์ดังนี้

4.4.1 เป็นหลักฐานในการจัดประชุมแต่ละครั้ง

4.4.2 เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

4.4.3 เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 43) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความสนใจดูแลใส่ใจอย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญห โดยไม่ปล่อยปละ

ละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 43) ได้กล่าวถึง วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนไว้ว่าการเป็นและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการแต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมี 2 ประการคือ การให้การปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

การให้คำปรึกษาเบื้องต้นนักเรียนเป็นการช่วยเหลือผ่อนคลายปัญหาให้ลดน้อยลงทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐานดังนี้

1. จิตวิทยาวัยรุ่น
2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ
3. กระบวนการและทักษะการปรึกษาเบื้องต้นที่สำคัญคือ การสร้างสัมพันธภาพ การใช้

คำถาม การรับฟังทั้งเนื้อหาและความรู้สึก

4. แนวทางการแก้ไขปัญหานักเรียนในแต่ละลักษณะของปัญหา โดยมีกระบวนการในการปรึกษาคือ การสร้างสัมพันธภาพ พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา กำหนดวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหา ยุติการปรึกษา การเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดีมีคุณภาพนั้นครูที่ปรึกษาควรปฏิบัติดังนี้

4.1 รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกหรือโรงเรียนจัดอบรมให้

4.2 หมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาและพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ

4.3 ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนในการป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียน นอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้วการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความร่วมมือใจของครูทุกคน โดยมีแนวดำเนินการคือ ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทางและที่สำคัญมี 5 แนวทางคือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน

3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับกิจกรรมตามข้อ 2, 3 และ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนข้อ 1 และ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน การพิจารณากิจกรรมที่ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง ความเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญหา บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคน สภาพของชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน

การส่งต่อ

กรมสุขภาพจิต (2551 : 31) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการส่งต่อนักเรียนไว้ว่า ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการในข้อ 4 นั้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหานักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานักเรียนเป็นบัพทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้นความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข

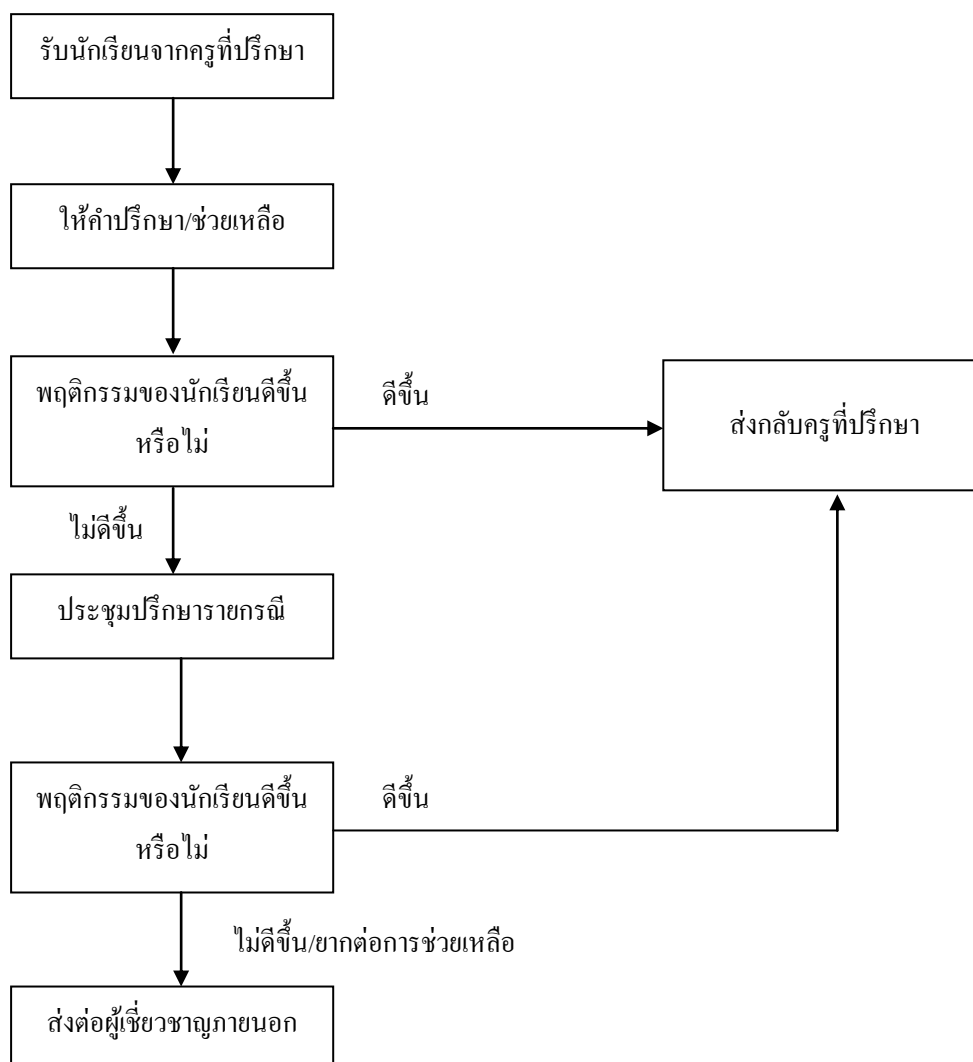
กรมสุขภาพจิต (2551 : 32) ได้กล่าวไว้ว่า การส่งต่อนักเรียนแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชาหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น การส่งต่อภายในหากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับผิดชอบต้องมีการช่วยเหลืออย่างมีระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่กรณีที่ยากต่อการช่วยเหลืออีกก็ส่งต่อ

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

ผู้เชี่ยวชาญภายนอก กรมสุขภาพจิต (2551 : 37) ได้กำหนดกระบวนการแก้ไขปัญหานักเรียนดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 กระบวนการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาของครูแนะแนว/ฝ่ายปกครอง

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 43)

แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา การส่งต่อนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 34)

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ
2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นักให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมหรือการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ

3. ปัญหาของนักเรียนเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึกความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต่อการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

แนวดำเนินการส่งต่อนักเรียนของครูที่ปรึกษามีแนวดำเนินการดังนี้

1. ประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน เพื่อให้ผู้รับนักเรียนต่อได้เตรียมการในการช่วยเหลือนักเรียน

2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นกับการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบโดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้รับช่วยเหลือนักเรียนต่อทราบข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนและการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาที่ผ่านมาทำให้สะดวกในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือโกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดความสบายใจ ยินดีรับความช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา เป็นต้น

4. ครูที่ปรึกษานัดแนะ วัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับการช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อให้เรียบร้อย เพื่อให้รับรู้ วัน เวลา สถานที่ที่พบกัน

5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทราบความก้าวหน้าในการช่วยเหลือนักเรียนและความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน

บริบทสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษภาคใต้ กลุ่ม 7

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ (ร.ป.ค.) เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กและเยาวชนกำพร้าหรือยากจน บิดามารดาประสบภัยธรรมชาติหรือสาธารณภัยอื่น ๆ แห่งแรกสร้างขึ้นเพื่อทดแทนโรงเรียนซึ่งถูกวอดภัยที่แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อพุทธศักราช 2505 ชื่อว่า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์บ้านปลายแหลม ปัจจุบันมี 44 แห่งทั่วประเทศ เดิมอยู่ในความดูแลของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อมาบางแห่งได้โอนถ่ายไปสู่สังกัดต่างๆของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555 : ออนไลน์)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ แทนโรงเรียนประชาบาล 13 แห่งที่ถูกพายุพัดเสียหายในพื้นที่ 6 จังหวัดภาคใต้ พระราชทานชื่อว่า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์บ้านปลายแหลม ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 1-12 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช กระบี่ ชุมพร นราธิวาส สงขลาและสุราษฎร์ธานี อยู่ในความดูแลของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ได้รับความร่วมมือด้านการก่อสร้างจากกองทัพภาคต่างๆ และด้านการเรียนการสอนจากกระทรวงศึกษาธิการ ในระยะแรกเปิดเป็นโรงเรียนประจำเนื่องจากเด็กๆ ไม่มีพ่อแม่ผู้ปกครองเพราะเสียชีวิตในระหว่างวาทภัย

การรวบรวมเด็กๆ ให้มาอยู่โรงเรียนประจำในขณะนั้นเป็นไปได้ยากลำบากเนื่องจากเด็กขาดที่พึ่งไปอาศัยอยู่ตามวัดและบ้านญาติซึ่งยากจน ไม่สามารถส่งเสียให้เรียนต่อได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยอนาคตของเด็กและเยาวชนที่ต้องหยุดเรียนกลางคันเพราะภัยธรรมชาติ จำต้องสูญเสียบิดามารดา อาสาสมัครผู้ทำงานต้องสร้างความเข้าใจกับญาติพี่น้องของเด็กๆ เป็นเวลานานจึงสามารถเชิญชวนให้นำเด็กมาอยู่โรงเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์ได้

นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์หรือ “ลูกราชประชานุเคราะห์” มีมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นผู้ปกครอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยและมีพระบรมราโชบายให้มูลนิธิฯ ดูแลทุกข์สุขให้ความอบอุ่นและติดตามแนะนำทั้งเรื่องเรียนและการดำเนินชีวิต ในยุคแรกเด็กนักเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ได้รับพระราชทานการศึกษาสงเคราะห์ ชุดนักเรียน เครื่องเขียนและอุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวัน การเรียนเน้นเรื่อง ความสะอาดกาย สะอาดใจ และการพึ่งพาตนเอง ตามพระบรมราโชบาย นักเรียนได้ฝึกทำเกษตร เช่น ทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ และขายผลผลิตที่ได้ให้โรงครัวของโรงเรียน ฝึกทำอาหารเลี้ยงตนเองและหมู่คณะ ฝึกงานหัตถกรรม เช่น เย็บจักร ทอเสื่อ ฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับท้องถิ่น เช่น มัคคุเทศก์ ส่วนการดำเนินชีวิตเป็นไปตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักเก็บออมเพื่ออนาคต รู้จักการสหกรณ์ นักเรียนที่เรียนดีมีศีลธรรมและความตั้งใจได้รับทุนการศึกษาพระราชทานให้เรียนจนสูงสุดตามศักยภาพ

ศิษย์เก่าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่ประสบความสำเร็จ เช่น เป็นข้าราชการ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ประกอบการที่มีความสามารถ มีคุณธรรมอีกเป็นจำนวนมากนับหมื่นคนทั่วประเทศ

พุทธศักราช 2538 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ได้เข้าร่วมโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในฐานะโรงเรียนปลายทาง นักเรียนได้เรียนทางโทรทัศน์ถ่ายทอดสดในเวลา วิชาและครูคนเดียวกับที่โรงเรียนต้นทางคือโรงเรียนวังไกลกังวล เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่เรียนทางไกลผ่านดาวเทียมสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป ปีการศึกษา 2544 นักเรียนเก่าโรงเรียนราชประชานุเคราะห์จากจังหวัดศรีสะเกษและยโสธรใน

โครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในรุ่นแรก ได้รับเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง และรุ่นต่อมา ก็ได้สร้างชื่อเสียงในทำนองเดียวกันมาจนปัจจุบัน

ปัจจุบันมีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 44 แห่งทั่วประเทศ บางส่วนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน บางส่วนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาพิเศษ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ตั้งแต่หมายเลข 19-43 เป็นโรงเรียนประจำ ทุกโรงเรียนได้รับพระราชทานชุดนักเรียนและอุปกรณ์การเรียนปีละครั้ง รับพระราชทานการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมตลอดปี ส่วนอาหารกลางวันทุนการศึกษา มีการพิจารณาเป็นกรณีไป

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ภาคใต้ กลุ่ม 7 ประกอบไปด้วย 8 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 19 นครศรีธรรมราช
2. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 20 ชุมพร
3. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 35 พังงา
4. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 36 ภูเก็ต
5. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 37 กระบี่
6. โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 38 ระนอง
7. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พัทลุง
8. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สุราษฎร์ธานี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สมพร สระบัว (2546 : 83-86) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติงาน ด้านปัจจัยของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และควรให้ความสำคัญในการให้ครูที่ปรึกษาการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจและดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง และควรให้ความสำคัญในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาส่วนตัวของนักเรียนโดยการให้มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนที่เรียนช้าหรืออ่อน โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านผลผลิตของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง และควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย และการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การจัดการและการแก้ปัญหา

ณรงค์ชัย สาไพรวัลย์ (2546 : 70-72) ได้ศึกษาการติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมหาชัยพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ (1) การคัดกรองนักเรียน (2) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (3) การป้องกันและแก้ไขปัญหา (4) การส่งเสริมนักเรียน (5) การส่งต่อ 2) ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวม พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ (1) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งต่อ (4) การส่งเสริมนักเรียน ยกเว้นการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 3) ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ (1) โรงเรียนควรมีคณะกรรมการนิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ (2) โรงเรียนมีการพัฒนาระบบสารสนเทศ (3) โรงเรียนมีความพร้อมด้านเอกสาร สื่อ และอุปกรณ์ เพื่อเอื้อในการดำเนินงาน (4) โรงเรียนมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และ (5) โรงเรียนควรจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ (1) ด้านครูประจำชั้นและครูที่เกี่ยวข้อง (2) ด้านนักเรียน และ (3) ด้านการดำเนินงานของโรงเรียน

นันทพงศ์ พุกษาศิรต์ (2546 : ก-ง) ได้ศึกษาวิจัยการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า 1) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อและด้านการคัดกรองนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง 2) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน และ 4) ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงมีความผิดพลาดในการกรอกรายงาน นักเรียนมีปัญหาแล้วไม่มาปรึกษาครู และพฤติกรรมของนักเรียนไม่เปลี่ยนแปลง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงศึกษาธิการ (2548 : 3-4) ได้ศึกษาสภาพการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า 1) ด้านระดับการปฏิบัติของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม คือ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วยผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา หรือครู

แนะแนว ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ส่วนของประโยชน์และความพึงพอใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาหรือครูแนะแนวนักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วยผู้บริหารเห็นว่ามีประโยชน์มาก โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วยผู้บริหารเห็นว่าการดำเนินงานตามระบบจะมีผลต่อนักเรียน คือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูเป็นไปด้วยดี และอบอุ่นมากที่สุด ในขณะที่ผู้ปกครองมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นไปได้ว่ากระบวนการสื่อสารและการทำความเข้าใจระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองยังต้องเร่งปรับปรุงให้เกิดความเข้าใจตรงกัน กระชับ และมีความถี่ในการสื่อสารด้วยวิธีการต่าง ๆ มากขึ้น 3) ปัญหาในการดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาประเด็นร่วมกับคำถามปลายเปิดแล้ว พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม อยู่ในระดับที่ต้องทำความเข้าใจให้มากขึ้น ในมิติที่ต่างกัน 4) สำหรับปัญหาของนักเรียน ได้แก่ การขาดความอบอุ่นในครอบครัว ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา การไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริงและชัดเจนกับครู อาจเนื่องมาจากยังไม่ไว้วางใจครูหรืออายนักเรียน ขาดระเบียบวินัย การไม่ใส่ใจที่จะแก้ปัญหาดตนเอง การมีพฤติกรรมเลียนแบบตัวอย่างที่ไม่ดี การไม่ยอมรับการให้ความช่วยเหลือ การไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และนักเรียนไม่ทราบหรือไม่เข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) สภาพปัญหาที่พบร่วมกันมากและควรได้รับการแก้ไขโดยด่วน ได้แก่ การทำความเข้าใจกันกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเข้าใจพื้นฐานที่ตรงกัน รับทราบ และตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของตนเองที่มีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาหรือครูแนะแนว ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านเทคนิค และกระบวนการการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และการคัดกรองนักเรียน รวมทั้งกระบวนการทำงานเป็นทีม 6) ควรพัฒนา ทบทวนความรู้ และความเข้าใจครูที่ปรึกษาหรือครูแนะแนว ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ช่วยผู้บริหารเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาเด็กในแต่ละวัย และกระบวนการแนะแนวที่เหมาะสมแต่ละกลุ่ม เพื่อสามารถปรับบทบาทให้สอดคล้องในการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 7) ด้านการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วยบริหาร รวมทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมทั้งติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมให้ระบบดังกล่าวเกิดความเข้มแข็ง สร้างขวัญกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นและเอื้อต่อระบบ 8) จากการศึกษาพบว่าการประสานงาน/ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกยังมีความเข้าใจและปฏิบัติอยู่ในระดับที่ควรจะทำความเข้าใจและอธิบายแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และ 9) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรสนับสนุนทรัพยากรทุกด้าน เพื่อส่งเสริมให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษาทุกแห่ง

ไพศาล แสนขบุญเรือง (2549 : 59-62) ทำวิจัยเรื่อง พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ จะเห็นว่า ทุกข้อมีระดับพฤติกรรมมาก โดยด้านการกระตุ้นทางปัญญาและด้านการสร้างแรงบันดาลใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยภาพรวมการปฏิบัติสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ จะเห็นว่า ทุกข้อมีระดับพฤติกรรมมาก โดยด้านการกำหนดนโยบายมุ่งสู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ 3) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก ($r = 0.80$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก ($r = 0.79$) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก ($r=0.74$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก ($r=0.74$) และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีความสัมพันธ์ระดับสูง ($r = 0.64$)

ประสิทธิ์ วิไลแก้ว (2550 : 87) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในด้านการจัดการศึกษา โรงเรียนบ้านหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการดำเนินการศึกษาค้นคว้า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ ไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญ ไม่เข้าใจบทบาทของความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ดังนั้นผู้ศึกษาค้นคว้าจึงจัดกิจกรรมพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา โดยใช้การวิจัยในวงรอบที่ 1 จัดการประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา (AIC) และการศึกษาดูงาน โดยการจัดกิจกรรมครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือ 5 กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมเสียงตามสาย กิจกรรมทำเอกสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมร่วมกิจกรรมชุมชน และกิจกรรม วันรักโรงเรียน พบว่า การพัฒนาด้านผู้บริหารด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษาได้รับความร่วมมือในระดับพอใช้ด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา และเห็นความสำคัญร่วมกันได้รับความร่วมมือในระดับพอใช้ ด้านมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอมีความร่วมมือในระดับน้อย และด้านผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทเข้ามาพัฒนาการศึกษามีความร่วมมือในระดับน้อย

สุรัชต์ ชาตะรักษ์ (2550 : 133-139) ได้วิจัยการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 พบว่า 1) ระดับการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบ

การดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ทั้งโดยรวมและรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกัน และ 3) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามประเภทของโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกัน

สุเทพ สังกะเพศ (2550 : 83-84) ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 มีความคิดเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านภาวะผู้นำ และด้านมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก 2) ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบและติดตาม และการปรับปรุงอยู่ในระดับมาก และ 3) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านภาวะผู้นำ และด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้ร้อยละ 21.5

วัชร จันทรัตน์ (2551 : 130-138) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 3 พบว่า (1) ความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหาร และครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีความตระหนักต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2) ประสิทธิภาพของกระบวนการดำเนินงานด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3) ประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต้องปรับปรุง (4) ปัญหาเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สำคัญ ได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนขาดงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการ

พรเทพ ศรีจักร์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ข้อจำกัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงราย พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมักจะได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริง ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า ชุมชนยังขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ด้านการส่งเสริมนักเรียนพบว่า นักเรียนไม่ยอมรับเกิดการต่อต้านในสิ่งที่ผู้ใหญ่ให้ข้อเสนอแนะ

ประกอบกับขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอขวดคือ โรงเรียนได้กำหนดแนวทางป้องกันแต่ไม่ได้เสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหา ผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือคิดว่าบุตรหลานของตนไม่มีปัญหา ด้านการส่งต่อมีข้อจำกัด คือ ในกรณีที่พบนักเรียนที่มีปัญหาควรส่งต่อ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนบางรายไม่เข้าใจกระบวนการทำให้ไม่ยินยอมส่งต่อ รวมทั้งการขาดการประสานงานและไม่มี การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ กลุ่มประชากรในการศึกษามีระดับและข้อจำกัดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงรายต่างกัน

อุทัย วงศ์จันทร์ (2551 : 46-49) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 ในอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนเป็นรายบุคคลและมีการประสานงานกับครูที่รับนักเรียนจากการส่งต่อ สำหรับความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการส่งต่อ ด้านการคัดกรองนักเรียน ตามลำดับ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ควรมีการสร้างสรรค์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นรูปธรรม และควรมีการให้ความสำคัญต่อการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา และที่สำคัญในระดับมากที่สุด สามารถช่วยพัฒนานักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาให้มีพฤติกรรมดีขึ้น

ประจักษ์ศักดิ์ บัวดี (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนภูซางวิทยาคม อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนภูซางวิทยาคม อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ด้านการมีส่วนร่วมในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ครูมีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดเป้าประสงค์ของการดำเนินการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมในการคัดกรองนักเรียนในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครูมีส่วนร่วมในการร่วมประสานงานขอความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างปฏิบัติตามแผนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการคัดกรองนักเรียนมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนักเรียนในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครูมีส่วนร่วมในการร่วมจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครอบคลุมเนื้อหา และส่งเสริมพฤติกรรมนักเรียนมากที่สุด การมีส่วนร่วม

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้อที่ครูมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านการร่วมทำความเข้าใจธรรมชาติของเด็กวัยรุ่น การมีส่วนร่วมในการส่งต่อนักเรียนในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครูมีส่วนร่วมในด้านการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ตรงให้นักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำในการส่งต่อนักเรียนมากที่สุด

อรทัย มงคลาด (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजุน จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजุน จังหวัดพะเยา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผนดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น รองลงมาด้านการปรับปรุงพัฒนา และด้านการปฏิบัติตามแผน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น คือ ด้านการตรวจสอบประเมินผล ส่วนปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजุน จังหวัดพะเยา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านการตรวจสอบประเมิน ส่วนด้านการปรับปรุงพัฒนา มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ส่วนแนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजุน จังหวัดพะเยา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มีปัญหาต่าง ๆ ควรได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างมาก ควรปรับปรุงระบบกระบวนการดำเนินงานให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น และให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ควรมีการติดตามกำกับ นิเทศผลการดำเนินงานอย่างจริงจังและนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงหรือพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ยั่งยืนต่อไป

พัทธภาณศ์ พลนาค (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 ผลการวิจัยพบว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนทั้ง 5 ด้าน สภาพการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การคัดกรองนักเรียน เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยแยกเป็นด้านพบว่า 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน 2) การคัดกรองนักเรียน คือ การจัดกิจกรรมคุ้มครองนักเรียนในกิจกรรมปัญหาการทะเลาะวิวาท พฤติกรรมก้าวร้าว การลักขโมย ฐัฐสาว การข่มเหงผู้อื่น 3) การส่งเสริมนักเรียนและการพัฒนานักเรียน คือ การวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน 4) การป้องกันและการช่วยเหลือนักเรียน คือ การวางแผนในการจัด

กิจกรรมป้องกันและการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มมีปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน คือ การติดตามการช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้อง

รอชีตะ หะยีสานเม็ง (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านมะนังยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านมะนังยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านมะนังยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกตามเพศ และอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ผลการศึกษาข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านมะนังยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 จำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปน้อย 3 อันดับแรก พบว่า (1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่มีเวลาเอาใจใส่บุตรหลาน เนื่องจากต้องประกอบอาชีพ และผู้ปกครองไม่มีความรู้เกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) ด้านการคัดกรอง ได้แก่ ผู้ปกครองไม่มีความรู้ด้านการคัดกรอง ผู้ปกครองขาดการเอาใจใส่ดูแลนักเรียน และไม่มักเรียนที่อยู่ในภาวะกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา (3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน ได้แก่ นักเรียนไม่ยอมรับและเกิดการต่อต้านสิ่งที่ผู้ใหญ่แนะนำ ผู้ปกครองมีภาระงานมาก ทำให้ไม่มีเวลาดูแลนักเรียน และขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมนักเรียน (4) ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข ได้แก่ การขาดการประสานงานจากโรงเรียนในการดำเนินงานด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ปกครองไม่ยอมรับว่าบุตรหลานมีปัญหาและผู้ปกครองไม่สามารถดูแลนักเรียนได้ตลอดเวลา และ (5) ด้านการส่งต่อ ได้แก่ ผู้ปกครองต้องการแก้ปัญหาด้วยตนเอง การขาดการประสานงานจากโรงเรียนและการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ตามลำดับ และ 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านมะนังยง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

งานวิจัยต่างประเทศ

เฟล็บส์ (Phelps, 1972 : 3304 อ้างถึงใน จรินทร์ มณีนุ่ม, 2551 : 40) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาของวัยรุ่น โดยศึกษาจากนักเรียน 303 คน ในโรงเรียนประจำอำเภอในชนบทแห่งหนึ่งในเมืองแคนซัสซิตี พบว่า วัยรุ่นในชนบทมีความกังวลใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ หลายประการ ชายและหญิงมีปัญหาไม่แตกต่างกัน ปัญหาส่วนมากเกิดจากการบริหารงานของโรงเรียน

ปัญหาที่นักเรียนประสบปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายและสุขภาพ นักเรียนต้องการให้โรงเรียนจัดการบริการให้คำปรึกษาและการแนะแนวมากขึ้น

คีท (Keith, 1992 : 93 อ้างถึงใน จรินทร์ มณีนุ่ม, 2551 : 41) ได้ทำการวิจัย ผลของความร่วมมือของผู้ปกครองในด้านการศึกษานักเรียนเม็กซิกันอเมริกัน ระดับ 8 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า เด็กเม็กซิกันมักด้อยโอกาสในการเรียน เมื่อเทียบกับนักเรียนส่วนใหญ่ในอเมริกันเสี่ยงต่อการเรียนไม่จบ ไม่ค่อยแสดงให้เห็นศักยภาพในด้านการเรียนเหมือนเด็กนักเรียนที่มีพื้นฐานทางเชื้อชาติอื่น ๆ ไม่ว่าพ่อแม่ เด็กเหล่านั้นได้เข้าไปอยู่อาศัยในสหรัฐอเมริกาหลายชั่วอายุคนแล้วก็ตาม ปัจจุบันนี้สังคมผู้ปกครองและสื่อมวลชนต่างก็เชื่อว่า ถ้าใช้กลไกเสริมเติมเข้าไป เด็กๆ เม็กซิกันอเมริกันน่าจะมีผลการเรียนดีขึ้น ถ้าหากผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของลูกเขาอย่างจริงจัง เชื่อว่าผลการเรียนของเขาจะดีขึ้นทั้งในภาพรวมและรายด้าน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนั้นเป็นผลดีเป็นแรงจูงใจสำหรับเด็ก ๆ และมีผลต่อการเรียนโดยรวมของเด็กในเมื่อการศึกษามีประโยชน์สำหรับทุกคนในการใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข ในสังคมปัจจุบันนี้ การศึกษาและผู้กำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐควรพิจารณาสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้เอาใจใส่ในด้านการศึกษาของลูกให้มากขึ้น เพิ่มความหวังในด้านการเรียนในตัวลูกให้มากขึ้น ดังนั้นการเอาใจใส่ลูกควรหาทางสนับสนุนได้เรียนหนังสือให้เกิดผลดีต่อเด็กอเมริกัน

บริติชแฮม (Brittingham, 1998 : 1406) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะของการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ พบว่า ผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาที่จะทำให้ห้องเรียนมีคุณภาพ และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ครูจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนว่าจะสอนอะไร สอนอย่างไร และผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไร ซึ่งสิ่งที่ผู้ปกครองและชุมชนจะต้องตระหนัก คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านสังคม อารมณ์ และความก้าวหน้าทางด้านวิชาการของเด็ก การพัฒนาสถานะของเด็ก เยาวชน และครอบครัวให้ดีขึ้น ถือเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ครอบครัวและชุมชนเข้มแข็ง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ฮามิส (Hamis, 1998 : 1437) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีศึกษาที่นามิเบีย โดยมีเป้าหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่า ในช่วงก่อนที่ชาวยุโรปจะติดต่อกับนามิเบีย ชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ ชุมชนจะมีหน้าที่ในการอบรม ฝึกฝน เยาวชน และในปัจจุบันชุมชนก็ยังมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อสรรค์สร้าง การศึกษาของชาติให้บรรลุเป้าหมาย

โกลด์ (Gold, 2000 : 295) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนในเขตเมืองครอบคลุมไปถึงความต้องการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันและเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนและนักการศึกษา ชุมชนที่มีรายได้ต่ำ จะมีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง และแนวทางการแก้ไขระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับนโยบายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ทุกเรื่องทำให้เข้าใจและเห็นแนวทางในการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษภาคใต้กลุ่ม 7